

Тертишник Володимир Митрофанович,
професор Університету митної справи
та фінансів України, доктор юридичних
наук, професор

ЦИФРОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток цифрових інформаційних технологій обумовлює їх все більше використання в різних сферах людської діяльності: становлення електронної демократії; формування інституту цифрових доказів; становлення електронних інформаційних систем у сфері правосуддя; використання штучного інтелекту в правоохоронній діяльності та в сфері забезпеченні державної безпеки. Ці питання все активніше обговорюються в наукових виданнях [1–9]. Між тим, сучасна слідча і судова практика показала безліч проблем використання цифрових технологій в кримінальному процесі.

В 2022 році побачила світ унікальна робота українських дослідників проблем використання штучного інтелекту у різних формах правоохоронної діяльності [9]. Автори висвітлили релевантні питання використання сучасних технологій штучного інтелекту в аспектах інформаційно-аналітичного та експертно-криміналістичного забезпечення досудового розслідування.

Разом з тим, в сучасності при запровадженні належних правових процедур, докази можуть здобуватись з застосуванням оснащених необхідною технікою безпілотних літальних апаратів, дронів, дронів-амфібій, роботів. В складних умовах детективної діяльності корисними будуть цифрові технології, які здатні будуть на відстані сканувати ідентифікуючі дані людини та перевіряючи їх в автоматизованих базах даних.

Цифрові докази – отримані та зафіксовані з використанням цифрових інформаційних технологій в передбаченому законом порядку фактичні матеріали технічного документування, в яких міститься інформація про обставини кримінального правопорушення, чи закріплена в цифрових картах пам'яті інша достовірна доказова інформація, що має значення для кримінального провадження.

До окремих видів цифрових доказів відносяться: а) цифрові документи; б) цифрові речові докази; в) цифрові документи-речові докази – підроблені цифрові документи, де доказове значення мають сліди підробки.

Цифрові речові докази – цифрові сліди кримінальних чи інших правопорушень, або фіксуючих окремі обставини предмета доказування, зокрема, інформація з портативних пристроїв (картах пам'яті, мобільних телефонів тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження фактичних даних в електронній формі.

Ст. 99 КПК України матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії цифрової інформації ототожнює їх з документами. Між тим, засобами технічного документування (наприклад, веб-камерами) можуть фіксуватись реальні події автопригоди, крадіжки чи іншого злочину, що надає їм певних ознак слідів злочину та відповідно і статусу речових доказів. Кримінально-процесуальне законодавство наблизилось до розуміння концепту цифрових доказів як окремого унікального виду доказів.

3 01 січня 2019 року в Україні набрав чинності новий стандарт 51 ISO/IEC 27037:2017 «Інформаційні технології. Методи захисту. Наставни для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів».

Цифрові докази в сучасному кримінальному судочинстві можуть включати в себе: суто документи на цифрових носіях інформації (оцифровані документи); сліди злочинної діяльності зафіксовані з використанням інформаційних технологій (цифрові речові докази); фактичні результати технічного документування (штучно створені електронні носії інформації, які мають характер документування доказової діяльності).

Наприклад, відповідно до чинного КПК України року може здійснюватися аудіо-, відеоконтроль особи чи місця. Результатом таких дій може бути інтегративний носій доказової інформації, що має ознаки як електронного документа, так і цифрових речових доказів. У ньому фіксуються як дані, характерні як для цифрового документа (хід і перебіг слідчої дії та її результати), так і безпосередньо відображаються кримінально карні діяння конкретної особи в певному місці та в певний час, що перетворює електронний документ у засіб цифрової фіксації слідів злочину чи кримінального проступку, безпосередньої фіксації кримінально карного діяння. Така цифрова інформація стає об'єктом окремого дослідження, зокрема щодо ідентифікації зафіксованої зовнішності особи, техніко-комп'ютерної експертизи тощо.

В створенні гарантій правосуддя в доказовому праві важливо досягти інтегративного поєднання гарантій як отримання достовірних доказових даних, так і забезпечення верховенства права.

Пропонуємо доповнити інститут доказового права КПК України нормами такого змісту.

1. Статтю 84 КПК України «Докази» варто викласти в такій редакції:

«1. Доказами є фактичні дані, отримані в передбаченому законом порядку, які відповідають вимогам належності до справи, допустимості та достовірності

2. Окремими видами доказів є показання (свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, спеціалістів та експертів), речові докази, документи, цифрові докази, висновки експертів».

2. Пропонуємо доповнити КПК України також новою нормою – ст. 100-1 такого змісту:

«Цифрові докази – отримані та зафіксовані з використанням цифрових інформаційних технологій в передбаченому законом порядку фактичні матеріали технічного документування, в яких міститься достовірна інформація, що має значення для кримінального провадження».

3. Доповнити КПК України ст. 90-1 такого змісту:

«1. Фактичні дані, отримані з використанням цифрових технологій, а також при здійсненні оперативно-розшукових дій, антикорупційних заходів, діяльності щодо запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, митних та інших передбачених законом процедур, можуть використовуватися в кримінально-процесуальному доказуванні за умови, що з'ясовано й може бути перевірено джерело і спосіб їх здобуття, фактичні дані отримані без недопустимого втручання в гарантовані Конституцією України права і свободи громадян, отримана доказова інформація не є «плодами отруйного дерева» чи даними, отриманими в умовах провокації злочину, такі фактичні дані відповідають вимогам належності до справи, допустимості та достовірності .

3. Недопустимими є докази, які отримані з таких джерел, такими засобами і в такому порядку, при яких не забезпечено належного дотримання захисту прав і свобод людини відповідно до вимог засади верховенства права та принципу пропорційності, а також ставиться під сумнів достовірність самих доказів».

Список використаних джерел

1. Авдеева Г, Живуцька-Козловська Е. Проблеми використання цифрових доказів у кримінальному судочинстві України та США. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Випуск 1 (30). С. 126–143.

2. Азаров Ю. І., Хабло О. Ю., Коношенко Я. Ю. Окремі питання збирання доказів у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2015. № 5. С. 135–141.

3. Доказове право: підручник / В.М. Тертишник, О.І. Тертишник, А.Є. Фоменко, В.В. Ченцов; за заг. ред. д.ю.н, професора В.М. Тертишника. Київ: Алерта, 2022. 448 с.

4. Каланча І. Г. Електронне кримінальне судочинство: передумови виникнення, сучасний стан та перспективи розвитку. Харків : Право, 2019. 240 с.

5. Лук'янчиков Е. Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. 360 с.

6. Крицька І. О. Речові докази та цифрова інформація: поняття та співвідношення. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 301–305.

7. Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. №1(13) С. 10–21.

8. Скрипник А. В. Використання цифрової інформації у кримінальному процесуальному доказуванні. Монографія. Х.: Право, 2022. 408 с.

9. Федоренко О. А., Стрільців О. М., Тарасенко О. С. Використання технологій штучного інтелекту у правоохоронній діяльності. Аналітичний огляд. К. : Нац. акад. внутр. справ. 2022. 1052 с.

Ткач Андрій Володимирович,
прокурор Печерської окружної прокуратури
міста Києва, кандидат юридичних наук,
доцент

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЛЕЖНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

До однієї із непередбачуваних обставин, які викликають суттєві порушення в роботі судів усіх інстанцій в умовах воєнного стану відноситься оголошення повітряної тривоги. За даними спеціалізованого інтернет-сервісу <https://air-alarms.in.ua>, який веде підрахунок повітряних тривог – з 24 лютого 2022 року по 27 квітня 2024 повітряна тривога оголошувалась на території різних регіонів держави сумарно 37927 разів (з них 1060 разів тривогу оголошували в Києві). Найдовше повітряна тривога тривала понад 14 годин в Запорізькій області, середня тривалість небезпеки – понад 1 годину [1]. Подібні явища не можуть не впливати на розумність строків розгляду кримінальних проваджень у судах різних рівнів.

Відповідно до рішення Ради суддів України від 05.08.2022 № 23 вирішено «вказати керівникам органів та установ системи правосуддя, суддям на недопустимість ігнорування сигналів повітряної тривоги або інших сповіщень про небезпеку, які надходять від органів управління цивільного захисту» [2]. Тобто йдеться про рекомендації не проводити судові засідання під час тривоги взагалі, що неминуче позначиться на тривалості судового розгляду.

Аналогічні настанови передбачені і для адвокатів у рішенні Ради адвокатів України № 148 від 16-17.11.2022 року «Про поважність причин неявки адвоката в судові засідання, слідчі дії, тощо під час воєнного стану», де зазначається, що «необхідно вважати поважною причиною неприбуття чи припинення участі адвоката в судових засіданнях або неявку адвоката до інших органів у яких він бере участь задля надання правової допомоги, якщо це зумовлено наслідками війни (повітряна тривога, відсутність електрозабезпечення,